

ונמצאת אפשרות שכזאת בששה אחים, **ואליבא דרבי שמעון**.

א-1 **וסימניך** לששת האחים:

תחילה היו ארבעה אחים יחד בעולם.

ושנים מאחים נשאו שתי אחיות.

מת האח הראשון, שהיה נשוי אחת האחיות.

נולד האח החמישי, ומצא את אשת הראשון כשהיא לא מיובמת, ונאסרה עליו עולמית כדין אשת אחיו שלא היה בעולמו.

ויבם האח השלישי מארבעת האחים את אשת הראשון.

מת האח השני, הנשוי את האחות השניה.

נולד האח השישי, ומצא את אשת הראשון כשהיא מיובמת, והיא אינה נאסרת עליו לפי רבי שמעון ["יבם ואחר כך נולד"].

ויבם האח הרביעי את אשת האח השני.

ומתו האח השלישי והאח הרביעי, ונופלות שתי האחיות לפני האח החמישי והאח השישי.

לאח החמישי — אסורה האחות שהיתה נשואה בעבר לאח הראשון, שהרי כשנולד הוא מצאה לא מיובמת, ונאסרה עליו עולמית באיסור אשת אחיו שלא היה בעולמו.

אך האחות השניה מותרת לו, שהרי היתה לו ישיבה בעולם יחד עם האח השני.

ולאח השישי — מותרת אשתו של הראשון,

שהרי מצאה מיובמת.

אך אסורה לו אשתו של השני, כדין אשת אחיו שלא היה בעולמו, שאסורה עליו עולמית.

וכאמור, אפשרות שכזו היא רק לרבי שמעון.

כי לפי רבנן, בכל ענין אסורות שתי האחיות על האח החמישי והאח השישי כדין אשת אחיו שלא היה בעולמו.

כי יבומן של האחיות על ידי האחים האחרים אינו מונע את איסורן כאשר אחיו שלא היה בעולמו לאחים הנולדים.

וכיון שתני רבי חייא, שבכל הנשים האמורות במשנתנו, אם הן היו שתי אחיות הנשואות לשני אחים, אני קורא בהן "האסורה לזה מותרת לזה", וזה יתכן באשת אחיו שלא היה בעולמו רק לפי רבי שמעון — הרי שמשנתנו שונה גם דברים שהם בפלוגתא.

וחזורת השאלה: מדוע אמר רבי על לוי, כאשר שאל אותו מדוע לא שנה התנא גם את אמו אנוסת אביו, ולפי רבי יהודה — "כמדומה לי שאין לו מח בקדקדו"?

ומכח קושיה זו, מסבירה הגמרא באופן אחר את דברי רבי:

אלא, לרבי — הני כללי של רבי חייא, לית ליה! (1)

אין הוא סובר אותם, כי אי אפשר לקרוא את "האסורה בזה מותרת בזה" באשת אחיו

1. הקשו התוס' מדוע אין המשנה מונה גם איסור אשת איש, שהוא ערוה הפוטרת צרתה.

שלא היה בעולמו, אלא רק לדברי רבי שמעון.

ולדעת רבי, התנא במשנתנו אינו שונה דבר השנוי במחלוקת.

ולפי רבי, מדוברת המשנה בנולד ולבסוף ייבם, והיא לדברי הכל.

רב אדא, הקרוי "קרחינא", שהיה יושב קמיה לפני **רב כהנא**, אמר משמיה **דרבא**:

לעולם, אית ליה לרבי, גם רבי סובר את הני כללי של רבי חייא.

וחבי קאמר ליה רבי ללוי, כשהתבטא "כמדומה לי שאין לו מח בקדקדו".

זה שלא שנה התנא במשנתנו ערוות אמו שהיא אנוסת אביו אליבא דרבי יהודה — היות ואין אני יכול לקרוא בה את שני הכללים כאחד [האחד, האסורה לזה מותרת לזה, והשני, שתהיה מציאות של "אחותה" שהיא יבמתה].

אלא יתכן לקרוא בה רק כלל אחד, או הראשון או השני.

וכיון שסובר רבי כרבי חייא, שכך היא כונת התנא במשנה, למנות רק את הנשים שאני קורא בהן את שני הכללים כאחד, לכן ענה רבי ללוי, שלא יתכן לשנות בכלל הנשים שבמשנה את אנוסת אביו, כי לא יתכנו בה שני הכללים כאחד:

כי אמו, אנוסת אביו — רק **בחדא** מתוך שני הכללים **משכחת לה**, ניתן לקרוא בה אחד משניהם, או זה או זה.

אבל **בתרתי**, לקרוא בה את שני הכללים כאחד — **לא קמשכחת לה**.

כי ממה נפשך, כיצד יתכנו בה שני הכללים יחד?

ולדוגמא נוקטת הגמרא אדם בשם "יעקב", שיש לו בנים מכמה נשים, ולכן בניו הם אחים מהאב ולא מהאם.

אשת איש, אין היא נחשבת כערוה הפוטרת מיבום, וכערוה הפוטרת צרתה.

השני, גם אם נאמר שיש בה את פטור הערוה של אשת איש, שהרי מכח זה שהיא תעשה לערוה אשת איש באם תתייבם, היא אינה מתייבמת, בכל זאת אין צרתה נחשבת כצרת ערוה של אשת איש.

כי ערוה אשת איש תחול בה רק אם תתייבם לאחר מות הבעל, ואין ערוה פוטרת את צרתה, אלא אם כן חל עליה שם ערוה בשעת הנפילה ליבום, כשמת הבעל. ולא כשהיא נאסרת באיסור ערוה אחר מות הבעל, בשעה שתתייבם לו.

והרשב"א בתחילת המסכת הוסיף, שמסתבר שאפילו היא עצמה צריכה חליצה, ואין אני

וכגון המגרש את אשתו על תנאי שלא תנשא לאדם בשם ראובן, והלכה האשה ונשאת לשמעון, אחי ראובן.

ומת שמעון, והרי היא נופלת ליבום לפני ראובן. והיא אסורה להתייבם לו, כי אם תיבעל לו יתבטל גיטה, ותהיה אסורה לו משום אשת איש.

ונאמרו בראשונים כמה וכמה תירוצים ליישב את הקושיא הזאת.

האחד, שאין היא ערוה לראובן, שהרי אין היא אסורה עליו עתה באיסור אשת איש, שהרי מגורשת גמורה היא, אלא שאם תיבעל יפקע גיטה למפרע, ותמצא שהיא אשת איש.

אך כיון שעתה היא איננה אסורה עליו משום

מאשה אחרת, ומתו האחים, והרי שתי הנשים הנכריות נופלות לפני בניהם.

“האסורה לזה מותרת לזה” — משכחת לה.

שהרי כל אחד מהבנים מותר בנכרית, אנוסת אביו, ואסור באמו.

אבל “אחותה שהיא יבמתה” — לא משכחת לה! שהרי העמדנו בשתי נשים נכריות.

רב אשי אמר: לעולם, לית ליה לרבי הני כללי של רבי חייא.

ולכן, הטעם שלא לשנות את אמו אנוסת אביו, אינו מפני שאין אני קורא באמו אנוסת אביו את שני הכללים,

וכן סובר רבי שבפלוגתא קמיירי!

והטעם שהוא לא שונה אמו אנוסת אביו, אינו מחמת שבפלוגתא לא מיירי.

ומאי “כמדומה אני שאין לו מוח בקדקדו”, דקאמר ליה רבי ללוי?

הכי קאמר ליה: מאי טעמא לא דייקת מתניתין [המשך משנתנו, לקמן יג א], שמוכח ממנה דמתניתין, משנתנו, בשיטת רבי יהודה היא, דאמר באנוסת אביו.

ולכן, לא יתכן לפיו שישא אח אחר את אמו אנוסת אביו, וממילא לא תיתכן נפילה ליבום של אמו אנוסת אביו.

אי יעקב — שתי אחיות אנס, והוליד מכל אחת מהן בן, והיו ליעקב עוד שני בנים אחרים, מנשים אחרות.

ונשאו שני הבנים האחרים של יעקב את שתי האחיות שאנס יעקב אביהם, ומתו שני האחים.

ועתה, נופלות שתי האחיות, שהן אמותיהן של שני הבנים הנותרים, לפני בניהם [שהוליד יעקב מהן כשאנס אותן].

והרי שתיהן אסורות על שני הבנים. לפי שכלפי כל אחד מהם, אחת מהן היא אמו, והשניה היא אחות אמו, שגם היא ערוה לו.

ולכן, את המציאות של “אחותה שהיא יבמתה” — אכן משכחת לה, מוצאים אותה, כשנופלות לפניו שתי אחיות, כאשר שתיהן יבמות.

[אך כמובן שכאן אין אחת מהן חולצת, לפי ששתיהן ערוה עליו].

אבל את הכלל “האסורה לזה מותרת לזה” — לא משכחת לה.

שהרי שתיהן אסורות לשני הבנים. האחת אסורה משום אמו, והשניה משום אחות אמו.

ואי יעקב אביהם שתי נשים נכריות, שאינן אחיות, אנס —

וילדו לו שני בנים, ונשאו שתי הנשים הנכריות האנוסות לשני בנים של יעקב

אין שם ערוה, אלא התנאי הוא שגרם לה שלא תוכל להתייבם, שאם תתייבם נמצא שבטל גיטה, ואין היא יבמה הנופלת ליבום כלל.

קורא בה “כל שאינה עולה ליבום אינה עולה לחליצה”. שדין זה נאמר רק במקום שאינו עולה ליבום מחמת שם ערוה שיש עליה, אבל לזאת

רבי יהודה הוא, דאמר באנוסת אביו להנשא לכל האחים, בלאו.

ומשום הכי לא תני ליה לדין אמו אנוסת אביו במשנה הקודמת שפוטרת צרתה, שהרי לא יתכן שתנשא אמו אנוסת אביו, לפי שהיא אסורה באיסור לאו על כל האחים, מדין אנוסת אביו.

אמר ליה רבינא לרב אשי: לרבי יהודה, נמי משכחת לה שש עשרה צרות ערוה — בצרת אמו אנוסת אביו.

דאי עבר אחיו על הלאו האוסר לקחת את אנוסת אביו, ונסיב, נשא את אנוסת אביו, ומת, ונפלה אמו, אנוסת אביו, ליבום!

ומשנינן: "דאי", שהוא דבר איסור שיתכן רק כדיעבד — לא קתני.

אמר ליה רב אשי לרב כהנא: בלא "דאי", שלא עבר האח המת בנשואיו — נמי משכחת לה לאמו אנוסת אביו, שתפול לפניו ליבום, ותאסור צרתה:

כגון: יעקב אנס בעבירה את כלתו, אשת ראובן בנו, והוליד ממנה בן, שהוא ממזר, שהרי כלתו אסורה עליו באיסור כרת.

ונמצא, כי הבן הממזר, שהולידה כלתו של יעקב ממנו — הוא אחי בעלה, ראובן!

ומת ראובן בלא בנים.

ונפלה לה אשת ראובן ליבום קמי ברה, לפני בנה הממזר, שהוא אחי בעלה!

ומינו דאיהו, אשת ראובן, אסירה להתייבם

דקתני בהמשך משנתנו: שש עריות, שהן חמורות מאלו חמש עשרה עריות שבמשנתנו, וחומרתן הוא מפני שהן נשואות לאחרים ולא לאחים, לפי שהן אסורות על כל האחים בשוה — צרותיהן מותרות!

לפי שאין צרת ערוה אסורה אלא במקום יבום, ובשש העריות שאינן יכולות להנשא לאף אחד מן האחים, אין בהן נפילה ליבום. ולפיכך אינן אסורות צרותיהן שהיו יחד עמהן נשואות לאדם אחד.

ואלו הן: אמו, ואשת אביו, ואחות אביו, וכולי.

והוינן בה: מאי "אמו"? באיזה אופן היא נאסרה משום ערות אמו?

אילימא אמו שהיא נשואת אביו?

היינו אשת אביו, ואין לשנותה כערוה בפני עצמה!

אלא לאו, אמו שהיא אנוסת אביו.

וקתני: "מפני שהן [ששת העריות החמורות] נשואות לאחרים".

ויש לנו לדייק: דוקא לאחרים, אין, יכולות הן להיות נשואות.

אבל לאחיו — לא יתכן שתינשא אמו אנוסת אביו!

מאן שמעת ליה דאית ליה האי סברא, שאנוסת אביו אסורה להנשא לאחים?

תפסו באמו כלל קידושי אחיו, שהרי היא אסורה לו מצד אשת אביו.

אבל אם היתה אמו אנוסת אביו, ונשאת ב-1 לאחיו מאביו, ומת — ועתה נפלה לפניו אמו וצרתה — זו היא אמו, שפוטרת צרתה.

ואף על פי ששנו חכמים במשנתנו "חמש עשרה נשים פוטרות צרותיהן", יש לנו להוסיף שש עשרה, כגון זו, אמו אנוסת אביו.

אמר ליה ריש לקיש לרבי יוחנן:

ללוי, דאמר "דאי" [ערוה שהיא "בדיעבד", כגון אנוסת אביו] נמי קתני לה במשנתנו —

לתני נמי במשנתנו: החולץ ליבמותו, שלאחר החליצה אינה אסורה עליו באיסור כרת, אלא רק באיסור לאו "לא יבנה" — כיון שלא בנה שוב לא יבנה], וחזר וקדשה [למרות איסור הלאו, דהיינו בדיעבד. ותופסים בה קידושין, לפי שאינה אסורה עליו אלא בלאו].

ומת האח שקידשה, בלא בנים, והרי היא נופלת ליבום עם צרתה לפני שאר האחים — היא וצרתה אינן מתייבמות.

דמגו, שהיות דאיהי, היא עצמה אסורה להתייבם לשאר האחים, לפי שהיא אסורה עליהם בכרת של ערות אשת אח [לדעת ריש לקיש, לקמן] — צרתה נמי אסירה להתייבם, כמותה, מדין צרת ערוה של אשת אח!

לבנה, משום ערות אמו צרתה נמי אסירה להתייבם, שהרי היא צרת ערות אמו.

וכאן לא עבר ראובן אחי המת שום איסור, אלא נעשו העבירות על ידי אחרים.

אמר ליה רב כהנא לרב אשי: רק ב"אחותה [באחוה] דהתירא", שנוצרה האחוה של האחים בהיתר, קמייירי מדבר הכתוב בפרשת יבום — "כי ישבו אחים יחדו".

אבל באחותה דאיסורא, שנוצר האח הממזר באיסור — לא קמייירי!

ואין כאן נפילה ליבום כלל.

ומוסיפה הגמרא: ואף על פי כן, למרות שהשיב רבי ללוי, על טענתו שיש למנות את אמו אנוסת אביו במשנתנו, ש"כמדומה אין לו מח בקדקדו", בכל זאת, בדקה, הוסיף אותה לוי במתניתין.

דתני לוי: אמו — פעמים שהיא פוטרת צרתה,

ופעמים אינה פוטרת צרתה.

כיצד?

היתה אמו נשואת אביו, ו"נשאת" לאחיו מאביו [על אף שמצד ערות אמו היא מותרת לאחיו, לפי שהוא נולד מאם אחרת, אסורה היא עליו בכרת, מצד ערות אשת אביו]. ומת אחיו מאביו —

זו היא אמו, שאין פוטרת צרתה! לפי שלא

חליצה, היות וכל שאינה עולה ליבום אינה עולה לחליצה, וכתב על כך הרשב"א: "אין דעתנו מכרעת במקומו".